

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
Rozdział I. PODSTAWY WŁASNEJ ORIENTACJI BADAWCZEJ	15
1. Pedagogika ogólna w poszukiwaniu kategorii uwrażliwiających na dramaturgię rzeczywistości wychowawczej.....	15
2. Wychowanie jako przedmiot badań pedagogicznych	19
3. Pedagogika jako integralna wiedza o wychowaniu	27
4. Troska o integralne ujęcie człowieka i wychowania jako szczególne zadanie pedagogiki humanistycznej i personalistycznej.....	29
5. Priorytet realistycznego i hermeneutycznego podejścia w pedagogicznym badaniu kategorii podmiotu i podmiotowości.....	34
Rozdział II. WYZWANIA RZECZYWISTOŚCI WYCHOWAWCZEJ W DOBIE „REWOLUCJI PODMIOTÓW”	38
Wprowadzenie	38
1. Odcięcie się od przeszłości oraz kult nieograniczonych możliwości ludzkich.....	39
2. Reguły życia w państwie opiekuńczym oraz w okresie jego kryzysu bądź zanikania.....	44
3. Rządy mas i kultura masowa.....	46
4. Globalizacja, amerykanizacja, konsumpcjonizm	48
5. Kult nauki i techniki oraz zagrożenia ekologiczne.....	51
6. Antypopulacjonizm i starzenie się społeczeństw	53
7. Włóczędzy, turyści, spacerowicze, gracze, ludzie na przemiał, nomadzi-pielgrzymi.....	56
8. Społeczeństwo oparte na wiedzy.....	60
Podsumowanie	62

**Rozdział III. KATEGORIE PODMIOTU I PODMIOTOWOŚCI
W HUMANISTYCE64**

Wprowadzenie	64
1. Różnorodność znaczeń nadawanych kategoriom podmiotu i podmiotowości.....	65
2. Obecność kategorii podmiotu i podmiotowości w obszarze wiedzy o wychowaniu.....	70
3. Podmiotowość a uprzedmiotowienie i opór	78
Czy podmiot może być przedmiotem?	78
Znaczenie kategorii oporu w refleksji na temat podmiotu i podmiotowości	81
Podsumowanie	84

**Rozdział IV. ZASADY ORGANIZUJĄCE WIZERUNKI CZŁOWIEKA
JAKO PODMIOTU.....86**

Wprowadzenie	86
1. „Ja”	87
Obecność „ja” w koncepcjach podmiotu i podmiotowości	87
Psychologiczne koncepcje „ja” i rozwoju jego tożsamości.....	89
Uwagi do analiz tożsamości „Ja”	91
Realia życia współczesnego człowieka a budowanie tożsamości jego „ja”	93
2. Świadomość.....	94
Znaczenie świadomości w koncepcjach ludzkiego podmiotu.....	95
Świadomość a racjonalność człowieka.....	96
Współczesne figury świadomości	97
Świadomość a działanie człowieka	98
3. Nieświadomość.....	100
Nieświadomość niejedno ma imię	100
Jacques'a Lacana koncepcja „nieświadomego”.....	102
Julii Kristewej koncepcja „podmiotu w procesie”	104

4. Ciało.....	105
Kruchość i bezbronność ciała	106
Ciało jako integralna część „ja” oraz wizerunków ludzkiej podmiotowości	107
Instrumentalizacja ciała, odcielesnienie, ja”	109
Współczesne problemy z ciałem	110
Ciało ludzkie a sztuka, technika i sport.....	111
Seksualność człowieka.....	113
Cierpienie, umieranie i śmierć ciała - współczesne tabu?	114
5. Emocje i uczucia.....	115
Złożoność sfery emocjonalno-uczuciowej	115
Dowartościowanie sfery emocjonalno-uczuciowej i redukcją jej przejawów we współczesnym świecie	116
Znowu cierpienie	118
Podmiotą emocje i uczucia	119
6. Inność, „inny”	120
Uwypuklenie inności oraz „innego” w koncepcjach ludzkiego podmiotu.....	120
„Twarz”, „zasłona”, „maska” w relacjach „ja”-„inny”	121
Współczesność wobec „innego”	124
7. Zbiorowość i wspólnota.....	124
Zniewalająca moc zbiorowości	125
Wspólnota jako szczególna szansa dla rozwoju ludzkiego „ja”	127
Szansa zagrożona	128
8. Moralność i odpowiedzialność	130
„Nie” dla moralności, „tak” dla odpowiedzialności?	130
Moralność w ujęciu Charlesa Taylora	133
Współczesny człowiek jako podmiot samowystarczalny i jego moralność	136
Podmiot wrażliwy -propozycja Chantal Delsol	138
9. Działanie	139
Wola a ludzkie działanie	140
Osłabienie woli u współczesnego człowieka.....	142
Moralność intencji jako ucieczka od czynu	143

Świadek jako podmiot autentyczny.....	144
Podsumowanie.....	145

Rozdział V. PODMIOT I PODMIOTOWOŚĆ W UJĘCIU KAROLA WOJTYŁY..... 147

Wprowadzenie	147
1. Człowiek jako podmiot dynamiczny.....	148
2. „Ja”, świadomość i nieświadomość w koncepcji podmiotu dynamicznego.....	153
3. Cieleśność i emotywność jako sfery ludzkiej podmiotowości.....	155
4. Rola „innego”, „drugiego”, „bliźniego” w kreowaniu człowieka jako podmiotu dynamicznego	159
5. Możliwości rozwijania podmiotowej aktywności człowieka w ramach wspólnoty	161
6. Czyn jako podstawa integracji i transcendencji człowieka jako podmiotu dynamicznego	164
Podsumowanie	169

Rozdział VI. UCZESTNIK RZECZYWISTOŚCI WYCHOWAWCZEJ JAKO PODMIOT DYNAMICZNY 171

Wprowadzenie	171
1. Kształtowanie się tożsamości „ja” a dynamika rozwoju ludzkiego podmiotu w toku wychowania.....	173
Budowanie tożsamości „ja” w świetle koncepcji Erika Eriksona.....	173
Tożsamość „ja” wychowawców oraz jej znaczenie w dynamizowaniu podmiotu wości wychowanków	189
Standardy oraz rzeczywistość rozwijania tożsamości „ja” a wysiłek jej budowania.....	193
2. Świadomość jako instrument racjonalizacji wychowania i jego podmiotowego charakteru	195
Świadomość dynamiki rozwoju człowieka	195
Świadomość własnej wartości	201

Świadomość wychowawców w kwestii postrzegania własnej roli, wiedzy i umiejętności.....	203
Świadomość świata.....	208
Trudne zdarzenia egzystencjalne jako ważny obszar . rozwijania świadomości.....	209
3. Praca nad nieświadomością jako istotne zadanie wychowawcze	211
Nieświadomość psychiczna.....	211
Nieświadomość społeczna	216
Nieświadomość ontologiczna..... '.....	220
4. Cieleśność	222
Znaczenie wychowania cielesnego w najwcześniejszym okresie życia człowieka.....	223
Cieleśność wychowawcy i jej rola w wychowaniu.....	224
Współczesne trendy kulturowe a wychowanie cielesne.....	225
Seks i śmierć jako ważne kwestie wychowania cielesnego.....	228
5. Emotywność jako kluczowy obszar działań wychowawczych zmierzających do formowania ludzkiej podmiotowości	234
Znaczenie środowiska rodzinnego w formowaniu się emotywności człowieka.....	235
Kultura medialna jako czynnik kształtujący emotywność człowieka.....	236
Szkoła jako miejsce kształtowania emotywności.....	237
Cierpienie jako szczególne zjawisko w obszarze emotywności	240
6. „Inny” jako niezbędny uczestnik wychowania	243
Znaczenie „innego” w najwcześniejszym okresie wychowania	243
Typy rodzin a relacje wychowanka z „innym”	245
Dziecko jako „inny” w refleksji i w działaniu wychowawcy	247
„Inny” jako świat nauczyciela.,	249
Moda na „innego” a zagrożenia dynamiki podmiotowości uczestników wychowania	253
Spotkanie z „innym”	254
7. Trudne zadanie budowania wspólnoty.....	256
Rodzina jako pierwsza wspólnota w życiu dziecka.....	257
Szkoła jako miejsce budowania wspólnoty	258
Utrudnienia w tworzeniu wspólnotowego wymiaru życia szkolnego	261

Jeśli zabraknie troski o wychowanie do wspólnoty	266
8. Wychowanie do czynu	267
Wychowanie moralne.....	267
Niechęć współczesnych do wychowania moralnego	268
Samowychowanie wychowawcy jako podstawowy warunek formowania czynu wychowanka	270
Podsumowanie	276

**Rozdział VII. ZASADY WYCHOWANIA
OTWARTEGO NA ROZWÓJ CZŁOWIEKA
JAKO PODMIOTU DYNAMICZNEGO278**

Wprowadzenie	278
1. Zasada krytycznego rozumienia kategorii podmiotu i podmiotowości.....	280
2. Zasada otwarcia się na różne rodzaje wiedzy o wychowaniu.....	282
3. Zasada troski o człowieka	286
4. Zasada świadomości ryzyka wychowawczego i odpowiedzialności podmiotów wychowania	287
5. Zasada pojmowania wychowania i jego wyników jako pochodnej relacji między podmiotami a codziennym życiem	290
6. Zasada pierwszeństwa autoformacji wychowawcy przed formacją drugiego człowieka	291
7. Zasada integralnego rozwoju.....	292
Podsumowanie	296

ZAKOŃCZENIE.....298

Bibliografia.....	301
Summary.....	323